

SUG'URTA BOZORINING MOHIYATI, TARKIBI VA TURLARI

Jarilkapova Naubaxar Paraxat qizi

*Qoraqalpoq davlat universiteti Iqtisodiyot fakulteti 4-kurs moliya va
moliyaviy texnologiyalar ta'lim yo'nalishi talabasi*

Annotatsiya: *Maqolada sug'urta bozorining iqtisodiy tizimdagi o'rni, uning mohiyati va asosiy funksiyalari tahlil qilinadi. Sug'urta bozori tarkibi, ya'ni ishtirokchilari, sug'urta mahsulotlari va xizmatlari, shuningdek, sug'urta turlarining xususiyatlari batafsil ko'rib chiqiladi. Muallif sug'urta turlarini turlarga ajratib, ularning har biri bo'yicha iqtisodiyot va jamiyatga ta'sirini tahlil qiladi. Sug'urta bozorining samarali faoliyati uchun zarur shart-sharoitlar va rivojlanish istiqbollari ham ko'rsatib o'tiladi. Maqola sug'urta bozorining rivojlanishiga oid ilmiy nazariy va amaliy jihatlarini o'zida mujassam etgan.*

Kalit so'zlar: *Sug'urta bozori, sug'urta turlari, sug'urta mahsulotlari, moliyaviy xavfsizlik, sug'urta ishtirokchilari, sug'urta xizmatlari, risklarni boshqarish, iqtisodiy barqarorlik.*

Iqtisodiyotning umumiy nazariyasida “sug'urta bozori” va “sug'urta xo'jaligi” yangi tushunchalardir. Shunga qaramay aytish mumkinki, “sug'urta bozori” tushunchasi o'ziga nisbatan bir muncha umumiy hisoblangan “sug'urta xo'jaligi” tushunchasining pog'onalaridan biri bo'lib, sug'urta xizmatlari oldisotdisi bilan bog'liq. “Sug'urta xo'jaligi” sug'urta sohasidagi sug'urta xizmatlarini ko'rsatish, sotish va iste'mol qilish bilan bog'liq munosabatlar yig'indisidan iborat. Umumjahon xo'jaligi miqyosida “jahon sug'urta xo'jaligi” atamasini qo'llash mumkin. Ana shu ma'noda “sug'urta xo'jaligi” sug'urta tashkilotlarining ta'sis etilishi, tashkiliy tuzilmasi, faoliyati, boshqaruvi bilan bog'liq munosabatlarni, shuningdek, sug'urta tashkilotlarining yoki sug'urta bozorining boshqa turdagi sub'yektlarining sug'urtaga oid faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish munosabatlarini, iqtisodiy munosabatlarda sug'urtadan foydalanish shart-sharoitlari va asoslarini ifoda etadi.

Xorijiy adabiyotda bu borada tegishli ravishda “sug’urta iqtisodiyoti” va “jahon sug’urta iqtisodiyoti” tushunchalari ishlatiladi. Iqtisodiyot hamda zamonaviy iqtisodiyot nazariyasi nuqtai nazaridan sug’urta bozorini xaridorlar – sug’urtalanuvchilarning sug’urta xizmatlariga bo’lgan talablari va sotuvchilar – sug’urta tashkilotlarining sug’urta himoyasi bo’yicha takliflari nisbati bilan boshqariladigan iqtisodiy makon yoki tizim sifatida tasavvur etish mumkin. Sug’urta himoyasiga talab ikki bosh omil bilan: xo’jalik yurituvchi sub’yektning va alohida fuqaroning risk-menejmentining elementi sifatidagi sug’urtaga nisbatan bo’lgan talabi va shuningdek, sug’urtalovchilarning sug’urta xizmatini sotib olish orqali o’z talabini qondirishga imkon yaratadigan sotib olish layoqati bilan belgilanadi.

Ijtimoiy qayta ishlab chiqarishga xos bo’lgan ehtimoldagi xavf sifatida xatar iqtisodiy munosabatlar yuksalishi bilan sug’urta xizmatlariga bo’lgan talabning kuchayishiga olib keladi. Ayni vaqtda davlat ijtimoiy sug’urta va ta’minot tizimi orqali taqdim etiladigan sug’urta himoyasining qisqarishi ham shuningdek, sug’urta xizmatlariga talabning oshishiga sabab bo’ladi.

Sug’urta bozori – ma’lum bir pul munosabatlari sohasi bo’lib, unda savdo-sotiq ob’yekti sifatida sug’urta himoyasi qatnashadi hamda unga talab va taklif shakllanadigan maxsus ijtimoiy-iqtisodiy tarmoq hisoblanadi. Sug’urta bozori keng ma’noda sug’urta xizmatlarining oldi-sotdisi yuzasidan vujudga keladigan iqtisodiy munosabatlar yig’indisini aks ettiradi. Sug’urta bozorining ob’yektiv asosini kutilmagan tabiiy, texnogen va baxtsiz hodisalar oqibatida etkazilgan zararni bartaraf etish yo’li bilan ishlab chiqarish jarayonlarining uzluksizligini ta’minlash hisoblanadi. Qolaversa, sug’urta bozori iqtisodiyotni qo’shimcha moliyalashtirishda ham muhim o’rin tutadi. Sug’urta bozori faoliyat yuritishining asosiy sharti bo’lib sug’urta xizmatlariga jamiyat ehtiyojining mavjudligi va ushbu ehtiyojni qondira oladigan sug’urta tashkilotlarini mavjud bo’lishi hisoblanadi. Faoliyat ko’rsatayotgan sug’urta bozori turli tarmoq bo’limlarini birlashtirgan murakkab, integratsiyalashgan tizimni o’zida aks ettiradi.¹

¹ Маликов Т., Олимжонов О. Молия. Дарслик. – Т.: “Иқтисод- молия”, 2019. - 621 б

Sug'urta bozori ishtirokchilari sifatida sotuvchilar, xaridorlar va vositachilar hamda ularning uyushmalari qatnashadilar. Sotuvchilar toifasini sug'urta va qayta sug'urta tashkilotlari tashkil etadi. Xaridorlar sifatida u yoki bu sotuvchi bilan sug'urta shartnomasini rasmiylashtiruvchi sug'urtalanuvchilar - jismoniy va yuridik shaxslar ishtirok etadilar. Sotuvchilar va xaridorlar o'rtasidagi vositachilar bo'lib, o'z harakatlari bilan sug'urta shartnomalarini tuzishga ko'maklashuvchi sug'urta agentlari va sug'urta brokerlari hisoblanadi.

Ma'lumki, har qanday bozorda sotuvchi va xaridor bo'ladi hamda ular o'rtasida tegishli tovarlar (xizmatlar) ayirboshlanadi. Xuddi shunday, sug'urta bozorida ham sotuvchi (sug'urtalovchi) va xaridor (potentsial sug'urtalanuvchi) ishtirok etadi. Bu yerda potentsial sug'urtalanuvchi tushunchasini qanday izohlash mumkin, degan o'rinli savol tug'ilishi mumkin. Gap shundaki, basharti, potentsial sug'urtalanuvchini to'g'ridan to'g'ri sug'urtalanuvchi, deb atasak katta xatoga yo'l qo'yg'an bo'lamiz. Negaki, amaldagi qonunlarga muvofiq, sug'urta kompaniyalari bilan bevosita shartnoma tuzgan, fuqarolik salohiyatiga ega bo'lgan yuridik va jismoniy shaxslarga sug'urtalanuvchilar deyiladi. Aksincha, sug'urta "mahsulotini" sotib olishga ehtiyoji bor, ammo hali sug'urtalovchilar bilan tegishli sug'urta munosabatlariga kirishmagan shaxslar potentsial sug'urtalanuvchilar deb ataladi. Endi, sug'urtalovchilar haqida gapiradigan bo'lsak, sug'urtalovchi - bu mamlakat xududida sug'urta faoliyatini amalga oshirish huquqi berilgan hamda sug'urtalash o'zi uchun asosiy faoliyat turi hisoblangan yuridik shaxslardir. Ko'rinib turibdiki, sug'urta kompaniyasi tegishli faoliyat yuritishi uchun vakolatli davlat organining litsenziyasiga ega bo'lishi va sug'urtaga bog'liq bo'lmagan operatsiyalar bilan shug'ullanmasligi zarur.

Sug'urta xizmati bahosining yuqori chegarasi talab hajmi va bank foizining miqdori bilan aniqlanadi. Sug'urta xizmatining ma'lum bir turiga yetarli darajada talab mavjud bo'lganda, sug'urta tashkiloti mazkur xizmat bahosini yuqori darajada saqlab turishi mumkin. Lekin, vaqt o'tishi bilan bozorda sug'urta xizmati ko'rsatish turlarining ko'payishi bilan, o'z-o'zidan tarif stavkalari kamayadi.

Sug'urta bozori hududiy joylashuviga qarab xalqaro, mintaqaviy va milliy

sug`urta bozorlariga bo`linadi. Milliy sug`urta bozori biron-bir mamlakat hududidagi sug`urta muassasalarini va ularni faoliyatini o`z tarkibiga oladi. Jahondagi eng yirik milliy sug`urta bozori Amerika Qo`shma shtatlaridir. Iqtisodiy jihatdan rivojlangan mamlakatlarda yig`iladigan sug`urta tushumlarining 43 foizdan ortig`i AQSh hissasiga to`g`ri keladi. Bu yerda hayotni sug`urta qiluvchi 2600 dan ortiq va boshqa umumiy turdagi sug`urta xizmatlarini ko`rsatuvchi 3800 ta kompaniya faoliyat ko`rsatmoqda. Ulardan ba`zi birlari dunyo sug`urta bozorida ham oldingi o`rinlardadir. Masalan, "Prudenshial of Amerika" kompaniyasi mamlakat ichki bozorida birinchi va 1992 yil boshida mavjud aktivlari, to`plagan sug`urta mukofotlari bo`yicha uchinchi o`rinni egalladi.

Mintaqaviy sug`urta bozori deganda savdo, iqtisodiy va boshqa jihatlardan o`zaro yaqin munosabatda bo`lgan bir nechta mamlakatlarning ichki bozori tushuniladi. Yevropa Ittifoqining sug`urta bozori yirik mintaqaviy bozordir.

Xalqaro sug`urta bozori sifatida dunyo miqyosida sug`urta faoliyatini olib boruvchi alohida mamlakatlarning ichki bozori tushuniladi. Jumladan, hozirgi vaqtda Yaponiya sug`urta bozorining xalqaro darajada muxim o`rni bor va keyingi o`n yillikda Yaponiya sug`urtachilari dunyo bozorida yetakchilik qilib kelishmoqda. Ma`lumotlarga qaraganda, 1992 yili jahondagi eng yirik 20 ta hayotni sug`urta qiluvchi kompaniyalar ichida 9 tasi yoki 45 foizi Yaponiyaga tegishlidir. Bu kompaniyalarning moliyaviy salohiyati 869 mlrd. doll. miqdorida baholangan.

Sug`urta bozorlari hududiy bo`linish bilan bir qatorda sug`urta turlariga qarab ham xilma-xil bo`lishi mumkin. Iqtisodi rivojlangan mamlakatlar amaliyotida sug`urta bozori ikkiga bo`linadi: 1) Hayotni sug`urta qilish bilan bog`liq sug`urta xizmatlari bozori; 2) Umumiy sug`urta xizmatlari bozori.

O`zbekiston Respublikasida iqtisodiy islohotlar sifat jihatidan yangi bosqichga ko`tarilmoqda. Bu jarayonda sug`urta faoliyati ham rivojlanib, ravnaq topmoqda. Sug`urta instituti bozor infratuzilmasining tarkibiy qismi sifatida uning rivojlanishida muhim o`rin tutadi. Shu nuqtai nazardan, sug`urta faoliyatida risklar transferi ham o`z navbatida, bozor infratuzilmasining rivojlanganlik darajasiga bog`liqdir.

Shu o'rinda, «infratuzilma» tushunchasi iqtisodiy ilmiy lug'atlarda turlicha: masalan, «asosiy ishlab chiqarish sohalari va aholiga xizmat ko'rsatuvchi iqtisodiy tarmoqlar yig'indisi» yoki «ma'lum tarmoqqa xizmat ko'rsatuvchi ishlab chiqaruvchi va noishlab chiqaruvchi tarmoqlar majmuasi»² kabi ma'nolarda qo'llanilishini qayd etish mumkin. Xususan, sug'urta bozori infratuzilmasining mazmun-mohiyatini ochib berishda, iqtisodiyot sub'yektining samarali faoliyat yuritishi uchun kafolatli shart-sharoit yaratuvchi faoliyat turlari majmuasi nazarda tutiladi. Ma'lumki, sug'urta mahsuloti sotilishining o'ziga xos jihatlari mavjud va bu jarayon:

- sug'urta riski haqida axborot to'plash va uni aniqlashtirish;
- sug'urta shartnomasini imzolash va uning amal qilishini ta'minlash kabi bosqichlarni o'z ichiga oladi.

Sug'urta faoliyatida risklar transferining mazkur bosqichlari o'ziga xos bilimni talab etadi. Ayni vaqtda ob'yektiv va sub'yektiv sabablarga ko'ra, ma'lum qisqa davr oralig'ida talab etilayotgan mutaxassis kompaniyaning shtatlar birligiga kiritilishi iqtisodiy jihatdan samarasiz hisoblanishi ham mumkin. Shuning uchun kompaniya o'z faoliyatida, odatda boshqa soha mutaxassislari xizmatidan foydalanadi. Demak, ta'kidlash mumkinki, sug'urta bozori infratuzilmasi uning professional ishtirokchilari va boshqa soha mutaxassislari o'rtasidagi o'zaro munosabatlar sifatida sug'urta faoliyatida risklar transferining samaradorligini ta'minlovchi omil sanaladi.

Sug'urta bozori infratuzilmasining o'ziga xosligidan kelib chiqib, shuni qayd etish mumkinki, uning tarkibiga sug'urta vositachilari, sug'urtachilar uyushmasi, avariya komissari, syurveyyer, aktuariy, sug'urta auditori, maxsus ixtisoslashgan maslahatchilar hamda baholovchi firmalar kabi sub'yektlar kiradi (1.2-chizma). Shu o'rinda, London sug'urta bozori infratuzilmasi tarkibiga sug'urta andarrayterlari ham kiritilganligini qayd etish mumkin.

O'zbekiston sug'urta bozorida o'ziga xos o'ringa egadir. Masalan, aktuariy sug'urta xizmatlari narxini aniqlashda qatnashuvchi sub'yekt sanaladi. Bunda, u

²Под. ред. Турбиной К. Е. «Теория и практика страхования», Учебное пособие, М.: «Анkil», 2003., с. 173.

katta sonlar va ehtimollik qonunlari, shuningdek, statistik ma'lumotlardan foydalanadi. Rivojlangan mamlakatlarda sug`urta tashkilotlari aktuariy faoliyatisiz sug`urta xizmatlariga iqtisodiy asoslangan narxlarning belgilanishini ta'minlay olmaydi. Aktuariy sug`urta faoliyatini strategik rejalashtirish, sug`urta sohalari, klass(tur)lari, shuningdek, kompaniya bo'yicha sug`urta portfeli tarkibi va sifatining tahlili kabi jarayonlarda ishtirok etadi. Ayrim davlatlarda sug`urta tashkilotining hisoboti uning vakolatli shaxslaridan tashqari aktuariy tomonidan ham tasdiqlanishi talab etiladi.

Sug`urta bozori infratuzilmasining yana bir asosiy sub'yekti bu avariya komissaridir. U sug`urta hodisasi yuz berganidan so`ng shartnoma shartlariga muvofiq amalga oshiriladigan faoliyatda ishtirok etadi. Ta'kidlash mumkinki, avariya komissari sug`urta tashkiloti bilan tuzgan shartnomasi asosida faoliyat yuritadi. U sug`urta tashkilotining vakili sifatida sug`urta hodisasi oqibatida zarar ko`rgan mulkni ko`rikdan o`tkazadi, uning ko`lami va sabablarini aniqlaydi hamda avariya sertifikatini tuzadi. Ba'zi mamlakatlarda sug`urta tashkiloti tomonidan avariya komissariga ma'lum limit doirasida yo`qolgan mulkni qidirish xarajatlarini amalga oshirish huquqi ham berilishi mumkin.

Mamlakatimizda aksariyat hollarda sug`urta tashkilotining o`zi yoki hodisaning turiga qarab tegishli tashkilot (yo`l patrul xizmati, baholovchi tashkilot va boshqa)lar tomonidan avariya komissarining vazifasi bajarilmoqda. Bu holat, albatta sug`urta xizmatining sifatiga o`z ta'sirini o`tkazmoqda.

Keyingi yillarda O'zbekiston sug`urta bozori jadal sur'atlar bilan rivojlanmoqda. Mazkur jarayonda avariya komissari faoliyatining yo`lga qo'yilishi va rivojlantirilishi turli sub'yektlarning sug`urtaga bo'lgan ishonchlari ortishiga omil bo'ladi.

Sug`urta bozori infratuzilmasida avariya komissari bilan «yonma-yon» syurveyyer va dispasherlar kabi sub'yektlar ham faoliyat ko`rsatadi. Syurveyyer - bu maxsus ekspert bo'lib, u sug`urta ob'yektlarini sug`urta tashkiloti so'roviga asosan ko`rikdan o`tkazuvchi sub'yekt sanaladi. U sug`urtalanuvchi tomonidan ob'yektni ko`rikdan o`tkazish uchun jalb etilishi ham mumkin. Ta'kidlash lozimki,

uning avariya komissari bilan o`zaro o`xshash hamda o`ziga xos farqli tomonlari ham mavjud. Bundan tashqari syurveyyerning ixtisoslashganlik darajasi odatda avariya komissariga nisbatan yuqori sanaladi. Shuning uchun avariya komissari ham ba`zan syurveyyer xizmatidan foydalanadi.

Sug`urta bozorida avariya komissari va syurveyyer bilan birgalikda dispasher ham faoliyat ko`rsatishi mumkin. Mazkur faoliyat dengiz sug`urtasi bilan bog`liqligi sababli asosan dengiz bo`yi davlatlarida rivojlangan. Mol-mulk yoki boshqa ob`yektlar dengiz orqali manzilga yetkazilish jarayonida yuz berishi ehtimol bo`lgan, turli risklardan sug`urtalanadi. Ma`lumki, dengiz transportida bir necha sub`yektlarning mol-mulki yuklangan hamda ular sug`urtalangan bo`lishi mumkin. Dengizda sug`urta xodisasi yuz berishi oqibatida mulklarning zararlanishi umumiy avariya deb nomlanadi.

Umumiy avariya holatida har bir mulk egasi qancha zarar ko`rganligini aniqlash lozim bo`ladi. Aynan shunday faoliyatni dispasher amalga oshiradi, hamda u ko`rilgan zararni hisoblash va uni xolisona taqsimlash bilan shug`ullanuvchi mutaxassis hisoblanadi. Zararning hisobi bo`yicha tuzilgan xujjat dispasha deb nomlanadi.

Sug`urta bozori infratuzilmasida sug`urta vositachilari professional ishtirokchilar sifatida o`ziga xos o`rinni egallaydi. Ular sug`urtachi va sug`urtalanuvchi o`rtasida vositachilik faoliyatini amalga oshirish borasida muhim sub`yektlar hisoblanadi. Sug`urta vositachilarining tarkibiga sug`urta agentlari, sug`urta va qayta sug`urta brokerlari kabi sub`yektlar kiradi. Xususan, sug`urta agenti bu sug`urta tashkilotining nomidan yoki uning topshirig`iga binoan sug`urta shartnomasining tuzilishi va uning ijro etilishini tashkil etuvchi yuridik yoki jismoniy shaxsdir. Sug`urta brokeri esa sug`urtalanuvchining nomidan yoki uning topshirig`iga asosan shartnomani tuzish va uning amal qilishi bilan bog`liq faoliyatni amalga oshiruvchi yuridik shaxs hisoblanadi. Sug`urta vositachilari sug`urta mahsulotini sotish bo`yicha maxsus tizimga ega bo`lib, sug`urta bozorining o`ziga xos infrastrukturasini tashkil etadi.

Sug`urtachilar uyushmasi unga a'zo bo'lgan sub'yektlarning manfaatlariga xizmat qilish maqsadida (masalan, 1985 yildan boshlab faoliyat ko'rsatayotgan Britaniya sug`urtachilar assotsiatsiyasi singari) tashkil etilishi mumkin bo'lgan sug`urta bozori infratuzilmasining muhim tarkibiy qismi sanaladi. Mazkur uyushma(assotsiatsiya)ning vazifasi keng ko'lamli bo'lib, u sug`urta sohasiga oid bilimlarni ommalashtirish, maxsus bukletlar, statistik ma'lumotlarni nashr etish kabi yo`nalishlarda faoliyat ko'rsatadi.

Sug`urta bozori infratuzilmasida auditorlik tashkilotlari ham o'ziga xos o'ringa ega. O'zbekiston Respublikasining 2000 yil 26 mayda qabul qilingan «Auditorlik faoliyati to'g'risida»gi Qonuniga muvofiq sug`urta tashkilotlari ham auditorlik tekshiruvdan o'tishlari majburiy qilib belgilab qo'yilgan. Auditorlik tekshiruvi sug`urta tashkilotining so'roviga asosan amalga oshiriladi. Uning natijasiga ko'ra, auditor sug`urta tashkilotining moliyaviy ahvoli yuzasidan o'z xulosasini beradi. Mazkur xulosada sug`urta tashkilotining moliyaviy holati aks ettiriladi. Sug`urta tashkiloti auditor taqdim etgan xulosadan kelib chiqib, o'zining moliyaviy holatini yaxshilash strategiyasini ishlab chiqadi hamda uni amalga oshiradi.

Sug`urta faoliyati o'ziga xos xususiyatlarga ham ega bo'lib, maxsus (masalan, tijorat banklari buxgalteriyasi kabi) buxgalteriya hisobini yuritish tartibini ishlab chiqishni talab etadi.

Shuni qayd etish lozimki, sug`urta faoliyatini tekshiruvchi auditor bu soha yuzasidan maxsus bilimga ega bo'lmasa, tomonlar o'rtasida kelishmovchilik yuzaga kelishi mumkin. Shu sababdan, sug`urta faoliyatini rivojlantirishda uning o'ziga xos bo'lgan buxgalteriya hisobini yuritish muhim ahamiyat kasb etadi.

Yuqoridagilardan tashqari maxsus ixtisoslashgan maslahatchilar ham sug`urta bozori infratuzilmasining sub'yekti sifatida faoliyat yuritishlari mumkin. Mazkur sub'yektlar jumlasiga ixtisoslashgan va keng qamrovli maslahat byurolari, advokatlik hamda baholovchi firmalarni kiritish mumkin. Shu o'rinda ta'kidlash mumkinki, mamlakatimizda maslahatchilik xizmatining rivojlanganlik darajasi

hozirda yuqori emas va mazkur mutaxassislar sug`urta faoliyatida deyarli ishtirok etishmayapti.

Xalqaro tajribani o`rganish shuni ko`rsatmoqdaki, bozor infratuzilmasi sug`urta bozori infratuzilmasini shakllantirish bilan bir butunlikda kechadigan jarayondir. O`zbekistonda sug`urta bozori infratuzilmasining shakllantirilishi birmuncha o`zgacha tarzda kechmoqda.

Sug`urta bozori infratuzilmasida alohida mustaqil faoliyat ko`rsatishi lozim bo`lgan sug`urta vositachilari, auditorlari, sug`urta ob`yektlarini baholovchi(ekspert)lar hamda boshqa sub`yektlar, xorijiy amaliyotdagidan farqli ravishda, mamlakatimizda faoliyat yuritayotgan sug`urta tashkilotlarining o`ziga biriktirilgan. Garchi, sug`urta bozori infratuzilmasining rivojlanishi sust kechayotgan bo`lsada, sug`urta tashkilotlarining o`z infratuzilmasini rivojlantirishga bo`lgan harakatlari ko`zga tashlanmoqda. Xususan, bu borada «O`zbekinvest» EIMSKning yetakchi bo`layotganini, uning qoshida «Sug`urta olami» nomli sug`urta biznesini o`qitish va «Innovatsiya va sug`urta xizmatlarini rivojlantirish» markazlari, «O`zbekinvest Eksiminform» marketing hamda «O`zbekinvest Assistans» servis agentliklari «O`zbekinvest Sarmoyalari» investitsion kompaniya shuningdek, boshqa sho`ba korxonalar samarali faoliyat ko`rsatayotganligini qayd etish mumkin.

Sug`urta bozori infratuzilmasini shakllantirish va uning sub`yektlari faoliyatining me`yoriy-xuquqiy bazasini takomillashtirish O`zbekistonda sug`urta bozori taraqqiyotini yangi rivojlanish bosqichiga olib chiqadi. Xususan, mamlakatimizda sug`urtachilar uyushmasini tashkil etish, aktuariy, syurveyyer kabi sub`yektlarning faoliyatini yo`lga qo`yish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ta`kidlash joizki, bu jarayon sug`urta bozori infratuzilmasi sub`yektlarining alohida ixtisoslashuvini hamda ularning faoliyatini o`zaro muvofiqlashtirishni taqozo etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayev, R. (2019). Sug`urta bozori va uning iqtisodiyotdagi roli. Toshkent: Iqtisod-Moliya.

2. O‘zbekiston Respublikasi Sug‘urta faoliyatini tartibga solish qo‘mitasi yillik hisobotlari, 2021–2024.
3. Milliy Bank (2023). Sug‘urta bozorining rivojlanish istiqbollari.
4. Ivanov, V. (2018). Insurance Market Fundamentals. Moscow: Finance Press.
5. Karimova, L. (2020). “Sug‘urta turlarining iqtisodiy samaradorligi”, Moliya va Kredit jurnali, №6.
6. UNCTAD (2022). World Insurance Report.
7. Rasulov, D. (2021). “Sug‘urta va risklarni boshqarish”, Iqtisodiy Tadqiqotlar, №3.
8. OECD (2023). Insurance and Economic Stability.